

Socialdepartementet

Vår referens/dnr:

2022-89/CBK

s.remissvar@regeringskansliet.se,
maria.lidstrom@regeringskansliet.se

Er referens/dnr:

S2022/02803

2022-10-17

Remissvar

Slutbetänkandet Rätt och lätt – ett förbättrat regelverk för VAB (SOU 2022:31)

Svenskt Näringsliv har beretts möjlighet att yttra sig över VAB-utredningens slutbetänkande Rätt och lätt – ett förbättrat regelverk för VAB (SOU 2022:31).

- Svenskt Näringsliv *tillstyrker* förslaget om att förkorta tiden för generell rätt till tillfällig föräldrapenning (vab) till 40 dagar per barn och år, för barn upp till 12 år. Svenskt Näringsliv *avstyrker* dock förslaget i den del som innebär rätt till obegränsat antal vab-dagar per barn och år då underlag stödjer förälders behov av att avstå förvärvsarbete.
- Svenskt Näringsliv *avstyrker* förslaget om att ta bort rätten till obegränsad vab för allvarligt sjukt barn.
- Svenskt Näringsliv *avstyrker* förslagen som innebär utvidgad ersättningsrätt genom att fler situationer ger rätt till vab jämfört med gällande regelverk.
- Svenskt Näringsliv *avstyrker* förslagen om utvidgad rätt till vab för barn mellan 16 och 18 år om barnet har särskilt tillsyns- eller vårdbehov.
- Svenskt Näringsliv *avstyrker* förslagen om utvidgad rätt till vab för alla barn mellan 12 och 18 år.
- Svenskt Näringsliv *avstyrker* förslagen om rätt till vab för barn mellan 18 och 21 år vid pågående skolgång om barnet har särskilt tillsyns- eller vårdbehov.
- Svenskt Näringsliv *avstyrker* förslagen om slopande av den särskilda regleringen om rätt till vab för barn som ingår i personkretsen för LSS, samt slopande av de tio så kallade kontaktdagarna för barn som inte fyllt 16 år och som omfattas av LSS.
- Svenskt Näringsliv *tillstyrker* förslaget om förkortad tid för vab-ansökan från 90 till 30 dagar efter VAB-tillfället. Svenskt Näringsliv anser dock att tiden bör kortas ytterligare och förordar en återgång till tidigare regelverk som innebar att ansökan sker i samband med vab-tillfället.
- Svenskt Näringsliv *tillstyrker* förslagen om utvidgade möjligheter att överlåta vab när ordinarie vårdare är sjuk.

- Svenskt Näringsliv *tillstyrker* förslaget om att i lag reglera krav på intyg fr o m dag 8 i barnets vårdperiod, och anser att sådant intygskrav alltid ska gälla när vårdperioden överstiger sju dagar.
- Svenskt Näringsliv *tillstyrker* förslag som möjliggör kontroll av inkomstuppgifter genom tillgång till arbetsgivardeklarationen, men motsätter sig att analys ska genomföras om utökat antal uppgifter i arbetsgivardeklarationen då det innebär ökad uppgiftslämnarbörda för arbetsgivaren.
- Svenskt Näringsliv *instämmer* med bedömning om att Försäkringskassan ges i uppdrag att utöka andelen kontroller och ta fram en ändamålsenlig digital lösning för kommunikation med arbetsgivare. Sådan digital lösning bör även innebära att arbetsgivare kan kontrollera frånvaro och kommunicera med Försäkringskassan.
- Svenskt Näringsliv *tillstyrker* förslaget om uppgiftsskyldighet avseende huvudman för verksamhet enligt skollagen för att möjliggöra kontroll av frånvaro avseende barn under 12 år.
- Svenskt Näringsliv *instämmer* med bedömning om att Försäkringskassan och Skolverket ges i uppdrag att analysera och föreslå hur Försäkringskassan digitalt ska kunna inhämta uppgifter om barns frånvaro från förskolor och skolor.
- Svenskt Näringsliv *tillstyrker* föreslaget ikraftträdande den 1 januari 2024 såvitt avser de förslag som tar sikte på att minska missbruk och felaktiga utbetalningar av vab-ersättning.

Allmänna synpunkter

Föräldraförsäkringen har sedan dess införande 1974 varit föremål för omfattande reformer och ändringar, vilket medfört ett komplext och komplicerat regelverk som är svårt att förutse, överblicka och använda. Det finns starka behov att förenkla och renodla föräldraförsäkrings regelverk, det gäller inte minst regelverket för den tillfälliga föräldrapenningen (vab) inom föräldraförsäkringen.

Samtidigt visar undersökningar på ett omfattande missbruk och felaktiga utbetalningar av vab som medför stora kostnader för samhället och företagen, det utbredda fusket och missbruket av vab riskerar innebära att tilltron till och lojaliteten med föräldraförsäkringen allvarligt skadas. Det är därför ytterst angeläget att stävja missbruket av vab genom ett förtydligat, avgränsat och renodlat regelverk, men också genom ökade möjligheter för såväl myndigheter som arbetsgivare att ta del av nödvändiga uppgifter för att kunna bedöma rätten till förmån och ledighet.

Svenskt Näringsliv anser i likhet med Föräldraförsäkringsutredningen (SOU 2017:101) att föräldraförsäkringen primära syfte är att stödja båda föräldrarnas möjligheter att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete när barnen är små. En modern föräldraförsäkring behöver i större utsträckning fokusera på tillfällig föräldrapenning när barnen är små. Förslagen som innebär utvidgning och förlängning av vab inom föräldraförsäkringen speglar inte föräldraförsäkringen primära syfte.

Utredningens förslag innebär en utvidgad rätt till vab och föräldraledighet för en större krets av barn, samtidigt som förslagen medför att regelverket blir än mer komplext. Att utvidga den tillfälliga föräldrapenningen skulle ytterligare försvåra företagens möjligheter att planera verksamheten vid föräldraledighet. Ur ett arbetsgivarperspektiv är det angeläget med ett enklare regelverk som tydligare avgränsar och i större utsträckning fokuserar på föräldraledighet och vab-ersättning för vård av yngre sjuka barn.

Utredningens förslag främjar inte de försäkrades anknytning och deltagande på arbetsmarknaden. I stället för att utvidga den redan mycket generösa möjligheten till vab inom föräldraförsäkringen, och därigenom öka föräldrarnas frånvaro på arbetsmarknaden, behöver föräldrarnas koppling till arbetslivet stärkas och antalet arbetade timmar öka. Valfärden och socialförsäkringen finansieras av en åldrande befolkning, med en minskande andel förvärvsaktiva som ska försörja allt fler. De demografiska förutsättningarna bör rimligen innebära fokus på reformer som ger fler arbetade timmar, inte färre.

Förslagen om att utvidga den tillfälliga föräldrapenningen inom föräldraförsäkringen innebär ytterligare pålagor för företagen som ger minskad produktivitet och ökade kostnader. Svenskt Näringsliv saknar tydlig konsekvensanalys och beräkningar som visar på de samhällsekonomiska kostnaderna som förslagen kan komma att innebära. Svenskt Näringsliv menar att prioriterade insatser i stället bör vara åtgärder som säkrar jobb och företagande. Fokus bör därför vara att stärka föräldrarnas deltagande och anknytning på arbetsmarknaden, då kan även företagets kompetensförsörjning stärkas.

Närmare om förslagen

Förmånstiden

Svenskt Näringsliv instämmer med utredningen att det nuvarande stora antalet ersättningsdagar (120) riskerar bidra till ett felaktigt nyttjande. Svenskt Näringsliv tillstyrker därför förslaget att förkorta tiden för generell rätt till tillfällig föräldrapenning (vab) för barn upp till 12 år till 40 dagar per barn och år.

Svenskt Näringsliv anser dock att utredningens förslag om att införa rätt till obegränsat antal ersättningsdagar med vab för barn upp till 12 år, om det finns intyg eller underlag som stödjer förälders behov av att avstå förvärvsarbete, är alltför långtgående och kommer bidra till ett felaktigt nyttjande. Att införa obegränsat antal vab-dagar är mer långtgående än dagens stora antal ersättningsdagar och bortre gräns (120), vilket kommer innebära en fortsatt ökning av antalet utbetalade ersättningsdagar och ökad frånvaro från förvärvsarbete. Svenskt Näringsliv avstyrker därför förslaget.

Svenskt Näringsliv menar dock att det för allvarligt sjukt barn även framgent bör finnas rätt till obegränsat antal ersättningsdagar, varför utredningens förslag att slopa denna rätt avstyrks. Även övriga regler om tillfällig föräldrapenning avsedda för föräldrar med allvarligt sjukt barn, exempelvis avseende rätt till vab för två föräldrar för samma barn och tid, bör kvarstå och inte upphävas.

Utvidgad rätt till tillfällig föräldrapenning

Svenskt Näringsliv anser att dagens regelverk avseende vilka situationer en förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av barn ger föräldrarna generösa möjligheter till ersättning och ledighet. Att ytterligare utvidga den tillfälliga föräldrapenningens tillämpningsområde, i stället för att tydliggöra de situationer som medger rätt till vab idag, är inte motiverat och riskerar innebära att ytterligare komplicera ett redan komplext regelverk. Dessutom innebär förslaget oklar gränsdragning mot andra tillämpliga regelverk, såsom omvårdnadsbidrag. I stället för att förenkla regelverket väljer utredningen att föreslå att ännu fler situationer för en större krets av barn ska ge föräldrar rätt till vab.

Svenskt Näringsliv anser att behovet av att förenkla och förtydliga regelverket inte nås med utredningens förslag, snarare kommer utvidgningen av situationer då rätt till vab föreligger innebära en fortsatt ökning av antalet utbetalade ersättningsdagar, vilket även innebär fler situationer när föräldern avstår från förvärvsarbete. Det kommer varken innebära att risken för felaktiga utbetalningar minskar eller öka kvaliteten i handläggningen av vab. Svenskt Näringsliv avstyrker därför förslagen.

Åldersgränser

Utredningen föreslår höjda åldersgränser för rätt till vab för barn mellan 12 och 18 år, eller så länge barnet går i skola, dock längst tills barnet fyller 21 år.

Svenskt Näringsliv menar att det saknas anledning att höja åldersgränserna för när en förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av barn. Dagens regelverk ger föräldrar generösa möjligheter till vab för barn upp till 12 år. Barn över 12 år anses kunna klara sig själva utan tillsyn av föräldrarna vid tillfälliga sjukdomar som inte är av allvarlig art eller kräver speciell vård. För barn mellan 12 och 16 år finns rätt till vab om barnet behöver särskild tillsyn eller vård på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning. Om barnet är allvarligt sjukt kan ersättning lämnas till dess att barnet fyllt 18 år. Därutöver ges rätt till vab för barn som är äldre än 16 år om barnet tillhör personkretsen enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) till dess att barnet fyllt 21 år. Ersättning kan även lämnas om sådant barn går i gymnasiesärskola till och med vårterminen då han eller hon fyller 23 år.

Tillfällig föräldrapenning behöver likt övriga socialförsäkringar tydliga avgränsningar för när ersättning kan lämnas. Barnets ålder är en sådan tydlig avgränsning i regelverket för förälderns rätt till vab-ersättning för att vårda barnet. En annan tydlig avgränsning i gällande regelverk är att barn som ingår i personkretsen för LSS ges utvidgad och fortsatt rätt till vab efter det att barnet fyllt 16 år. Utredningens förslag innebär att denna avgränsning upphör.

Svenskt Näringsliv anser att åldersgränserna i gällande regelverk är generösa och ger föräldrarna rimliga möjligheter till vab när han eller hon behöver avstå från förvärvsarbete för att vårda sitt sjuka barn. Även de mer generösa möjligheterna till vab för barn som tillhör LSS personkrets är rimliga och ger tydlig avgränsning.

Svenskt Näringsliv avstyrker därför förslaget om utvidgad rätt till vab för barn mellan 16 och 18 år då barnet har särskilt tillsyns- eller vårdbehov, eller som längst till 21 år vid pågående skolgång. Även förslaget om utvidgad rätt till vab för alla barn mellan 12 och 18 år för ersättning vid exempelvis besök i sjukvård och tandvård, samt möte med socialtjänst avstyrks. Svenskt Näringsliv avstyrker även förslagen om slopande av den särskilda regleringen om rätt till vab för barn som ingår i personkretsen för LSS, samt slopande av de tio så kallade kontaktdagarna för barn som inte fyllt 16 år och som omfattas av LSS.

Intygskrav

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om att i lag reglera krav på intyg från dag 8 i barnets vårdperiod. Att tydliggöra intygskravet som redan gäller utifrån föreskrift som utfärdas av Försäkringskassan är välkommet. Motsvarande reglering i socialförsäkringsbalken finns för rätt till sjukpenning, samt i Sjuklönelagen för rätt till sjuklön. Svenskt Näringsliv menar dock, till skillnad från vad som kan förstås av utredningens betänkande, att sådant intygskrav alltid ska gälla när vårdperioden överstiger sju dagar. Utredningen föreslår dock, såvitt kan bedömas, att rätt till tillfällig föräldrapenning i 40 dagar ska finnas utan krav på intyg eller annat

underlag till stöd för rätten till vab-ersättning. Utredningen föreslår att detta ska gälla generellt för barn upp till 12 år, samt för de barn som fyllt 12 år och som har behov av särskild tillsyn eller vård. Att endast kräva intyg eller annat underlag först efter sammanlagt 40 vab-dagar per barn och år som utredningen föreslår minskar möjligheterna att kontrollera rätten till ersättning och frånvaro. En 40-dagarsgräns utan krav på intyg innebär även att barnet får en sen läkarkontakt och medicinsk bedömning. Svenskt Näringsliv avstyrker därför förslaget i den del som avser rätt till tillfällig föräldrapenning i 40 dagar utan krav på intyg eller annat underlag till stöd för rätten till ersättningen.

Svenskt Näringsliv vill dock påtala att det i betänkandet lämnas olika uppgifter avseende den tidpunkt då krav om intyg eller annat underlag ska ställas.

Förslag för att minska antalet felaktiga utbetalningar

Svenskt Näringsliv välkomnar att utredningen försökt ta sikte på att minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott inom den tillfälliga föräldrapenningen. Andelen felaktiga utbetalningar inom den tillfälliga föräldrapenningen uppskattas vara mycket hög och motsvarar enligt utredningen och samstämmiga skattningar cirka 20 procent av den utbetalda ersättningen eller cirka 2 miljarder kronor årligen. Det höga missbruket av vab har följts av ett kontinuerligt ökat nyttjande över tid, särskilt sedan kraven på frånvarointyg för barnet från förskola och skola slopades. Den höga andelen felaktiga utbetalningar kan bland annat förklaras av att vab-ersättning har låg nivå av kontroll och låg risk att upptäckas vid lämnande av felaktiga uppgifter, samtidigt som ansökningsprocessen är enkel, automatiserad och kan göras lång tid efter vårdtillfället, samt att intyg som styrker rätten till vab krävs i fåtal situationer.

Svenskt Näringsliv menar att missbruket av vab och den mycket höga andelen felaktiga utbetalningar riskerar urholka förtroendet för och lojaliteten med föräldraförsäkringen i allmänhet och den tillfälliga föräldrapenningen i synnerhet. Missbruket av vab återspeglas även i att föräldern är frånvarande från arbetet utan att giltig frånvaro föreligger. Bland annat möjligheten att anmäla vab upp till 90 dagar efter vårdtillfället, ger arbetsgivaren små möjligheter att i anslutning till vab-frånvaro från arbetet kontrollera om tillfällig föräldrapenning betalats ut eller inte. Samtidigt innebär efteranmälan av vab att Försäkringskassan ges små möjligheter att i anslutning till vab-tillfället kontrollera rätten till ersättning, exempelvis förälderns frånvaro från arbetet. Missbruket av vab har skadat såväl legitimiteten för försäkringen som förtroendet för att vab utbetalas korrekt.

Svenskt Näringsliv tillstyrker därför utredningens förslag som tar sikte på att upptäcka och minska de felaktiga utbetalningarna. Svenskt Näringsliv anser dock att ytterligare insatser krävs för att stävja missbruket av vab. Även om Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om förkortad tid för vab-ansökan från 90 till 30 dagar efter VAB-tillfället, så menar Svenskt Näringsliv att tiden bör kortas ytterligare och förordar en återgång till tidigare regelverk som innebär att ansökan sker i samband med vab-tillfället.

Svenskt Näringsliv invänder mot utredningens bedömning av behov av analys om utökat antal uppgifter i arbetsgivardeklarationen, då det innebär ökad uppgiftslämnarbörda för arbetsgivaren och inte heller motiveras av skatteskal. I och med övergång till månatlig arbetsgivardeklaration på individnivå har arbetsgivarnas administration och uppgiftslämnarbörda ökat betydligt. Utredningen har i sin bedömning inte beaktat om ett ytterligare utökat uppgiftslämnande står i rimlig proportion till det eventuella mervärde som utredningen menar det kan tillföra.

Svenskt Näringsliv vill påtala att utredningens förslag om utvidgad rätt till vab för en än större krets av barn och unga vuxna, med obegränsat antal ersättningsdagar och låga krav på att styrka rätten till förmånen kommer leda till en fortsatt ökning av antalet utbetalade ersättningsdagar. Det kommer innebära att risken för felaktiga utbetalningar ökar ytterligare samtidigt som Försäkringskassans handläggning och kontroll av vab försvåras. Det riskerar även innebära att Försäkringskassans förutsättningar att bekämpa felaktiga utbetalningar sammantaget försämrats.

Svenskt Näringsliv anser därför att VAB-utredningens övergripande syfte om att modernisera, renodla och förenkla regelverket och göra det mer lättöverskådligt, att minska utrymmet för fusk och felaktiga utbetalningar samt att stärka möjligheterna till kontroll inte sammantaget uppnås med de förslag som lämnas i slutbetänkandet.

SVENSKT NÄRINGSLIV

Mattias Dahl